

Henrik Bech

Stangbygning

FOR BEGYNDERE

ARTIKEL 2

*Vi bygger denne gang
en splitcane-stang . . .*

Gennem de 10 år, jeg har bygget stænger, har jeg haft fat i mindst 8—9 forskellige slags tonkin, og derimellem var kun de 2 helt gode! Her er desværre ikke meget at vælge imellem, da der kun er 2—3 importører, og disse synes ærlig talt ikke at være særlig interesseret i kvaliteten. Senere — under dobbeltbygning — „klassificerer“ jeg tonkin, for så vidt som jeg taler om „let“ og „tung“, idet jeg ved „let“ forstår tonkin med få eller færre mørke fibre i modsætning til „tung“ med flere mørke fibre (SE TEGN. 8!) — og at den tunge tonkin er den stærkeste og stiveste er givet. Det er altså de mørke fibre, man skal kigge efter. De kommer frem, når man filer eller saver i enden af stokken.

Har man nu fået stokkene hjem, flækker man dem straks igennem. Man tager brødkniven, anbringer den midt på den tykke ende af stokken og slår den så gennem hele stokken med en hammer eller andet.

Er der revne(r) i forvejen, bør man først, hvis de har nogen længde, gå ud fra i alt fald en af dem, hvis man kan, men „programmet“: at flække stokken i 4 lige store dele, skulle gerne holdes.

Forsøg endelig ikke at „dirigere“ kniven — det ordner tonkin'en selv!

Af de 4 kvarter hugger man nu med kniven eller et huljern „knoerne“ af indvendigt.

Så er vi klar til at „lave splitter“. Men først må vi nu bestemme, hvad vi vil bygge.

Jeg foreslår, at vi starter med en 1-hånds kastestang på f. eks. 5 fod. Her, som ellers, mener jeg engelske fod, 30,5 cm, altså ialt 1525 cm.

Først må vi købe et håndtag — af letmetal — med forsænket hjulholder men uden kork — den sætter vi selv på senere.

I håndtaget er der boret hul til stangbøsningen (ferrulen), dette måles med skydelæren. Det er f. eks. 10 mm, hvilket altså bliver det udvendige mål for bøsningen. Hvis vi regner dennes indvendige mål til 9 mm, kan vi bestemme stangens „taper“ (tilspidsning) i nederste ende til (ca.) 8 mm. Spidsen kan vi sætte til 4 mm, så får vi en passende kraftig stang til kystfiskeri.

Jeg har altid fundet det lettest at måle fra flade til flade, derfor gennemføres dette også her.

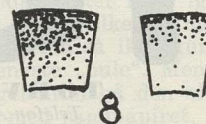
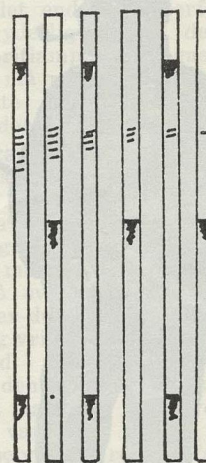
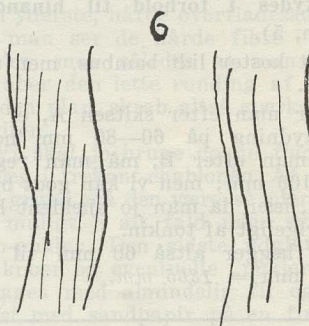
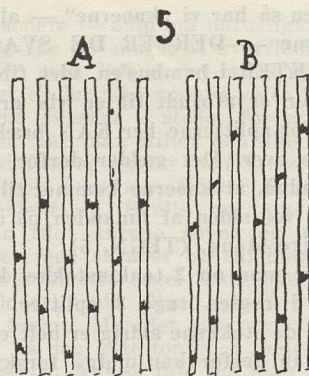
Da nu hver færdig split er nøjagtig det halve af stangens tykkelse, skal splitterne altså i færdighøvlet tilstand være 2 mm foroven og 4 mm forneden — dette målt fra flade til kant, som De vil se af tegn. nr. 2) — svarende til dybden af furen i chablonen, som vi skal have lavet.

Men da der skal høvles på dem, og da afstanden fra kant til kant er noget større end afstanden fra kant til flade, nemlig mellem $\frac{1}{5}$ og $\frac{1}{6}$ større, må vi beregne først noget til afpudsningen og høvlingen og derefter omtalte ca. $\frac{1}{5}$ for at være på den sikre side.

$\frac{1}{5}$ mere giver 2,4 og 4,8 henholdsvis, og hvis vi vil være helt på den sikre side, regner vi med f. eks. 3,5 og 6 mm henholdsvis. Det vil altså sige, at de rå splitter skal have omtrent disse mål på begge leder.

Så kommer vi til længden, der skulle være 1525 mm. Herfra kan vi trække håndtagets længde, der plejer at være ca. 220—230 mm. Det giver altså „netto“ lad os sige 1305 mm (nogle mm fra eller til spiller her ingen rolle).

SÅ LANGE SKAL SPLITTERNE ALTSÅ VÆRE, NÅR DE ER FÆRDIGE.

Men så har vi „knoerne“ — altså leddene — DER ER DE SVAGE PUNKTER i bambus'en, idet fibrene her er afbrudt til en vis grad, hvorfor splitterne her KAN brække tværs over. Det gælder derfor om at undgå, at knoerne kommer til at sidde ved siden af hinanden på den færdige stang. (TEGN. 5).

Har man nu 2 tonkinstokke, kan man i reglen tage 3 splitter fra hver, da stokkene aldrig er helt ens, og man derfor kan undgå forskydning af knoerne og spare lidt materiale.

Har man kun 1 stok, må knoerne forskydes i forhold til hinanden (tegn. 5).

Det koster lidt bambus, men må gøres.

Går man efter skitsen A, er en forskydning på 60—80 mm nok; går man efter B, må man regne 80—100 mm; men vi kan godt bruge A, især da man jo sjældent har for rigeligt af tonkin.

Vi lægger altså 60 mm til de 1305 mm = 1365 mm.

Da det desuden altid er rart at have 15—20 mm ekstra til enderne af stangstykket, som undertiden kan være vanskelige at få pæne, lægger man disse 20 mm til og får således ialt 1385 mm splitlængde.

Så har vi det næste problem: tykkelsen.

Dersom tonkinstokken er 4 m lang og væggen 7 ell. 8 mm tyk for enden, er den faktisk unødvendig tyk til den stang, vi bygger. Vi vil derfor først se, om vi ikke til denne stang kan nøjes med at bruge *den øverste ende*. Mål *fra den tynde ende* af stokken 1385 mm af og slå en blyantstreg dér. Mål så med skydelæren *væggens tykkelse ved blyantstregen*. Er den de 6 mm, vi skal bruge — og det er en ordentlig stok næsten altid — kan vi jo bruge denne *øverste* ende af stokken og gemme den tykke ende til den næste stang, hvor vi måske behøver større tykkelse.

Er stokken 4 meter (og det skal den være!), kan vi f. eks. bygge en let-kast-stang på 8 fod (hvilket efter mine 20 års erfaringer som kystfisker netop er den bekvemmeste længde til strandfiskeri).

Er den mere end 4 meter, kas-

serer man evt. (hvis det kun drejer sig om 50—75 mm) det nederste. Er det mere, gemmer man det.

Af den 4 meters stok saver vi så foreløbig de 2 kvarter over 1385 mm *fra den tynde ende* og lægger dem på bordet.

Resten af stokken lægges et tørt sted — dog aldrig i umiddelbar nærhed af en varmekilde — der må altid være en vis fugtighedsgrad til stede i tonkin'en. Bliver den for tør, kan den blive sprød.

Så begynder vi på splitterne.

Vi tager en af kvarterne, måler dens bredde med skydelæren for at få en idé om, hvor mange splitter vi kan få af den, og deler den så med blyanten, først på enden, derefter på indersiden, da vi skal flække den indefra. *Beregn altid lidt rigeligt*, da splitterne ofte flækker, hvor man ikke ønsker det.

Tegn også delestreger på hver kno indvendigt i hele kvartens længde, så man véd, hvor kniven skal sættes.

For at lette flækningen kan man med raspen file knoerne delvis af *udvendig*.

Det ville jo være lettere at save splitterne ud, og man ville derved

spare en del tonkin, men *dette er ganske utilstedelegt*, dersom tonkin'en ikke er helt lige — og det er den så godt som aldrig. — Når man saver en sådan bugtet stok igennem, kan man ikke undgå at oversave flere eller færre fibre, og det svækker selvsagt stangen. Det gøres ikke desto mindre af visse fabrikker for at billiggøre stængerne og spare tonkin, men sådanne stænger er ikke at anbefale. Desværre kan det sjældent ses på den færdige stang — kun på prisen (*tegn. 6*).

Kan man nu dele kvarten i f. eks. 4 eller 6 splitter, forsøger man at flække denne på midten ved ligesom i begyndelsen at sætte kniven på midten i den tykke ende og så slå denne helt igennem kvarten. Men man må nøje påse, at den flækker på midten. Så snart revnen viser tendens til at gå til en af siderne, holder man op, lægger kvarten på bordet og slår så kniven igennem på de rigtige streger, vi har sat.

Kan der blive 5 splitter, deler man kvarten i henholdsvis 2 og 3, lægger den på bordet (brædtet) og slår kniven igennem med hammeren — stadig indefra — først i den 2den eller 3die delestreg, derefter videre, til alle splitterne er flækket ud, **men kun 1 split ad gangen.**

Endvidere må vi også prøve dem for eventuelle *strukturfejl* ved at bøje dem i hånden. Bøj hvert stykke mellem knoerne for sig både med barksiden udad og indad. Normalt skal der derved dannes en regelmæssig bue, men det sker, at der findes et blødere sted, hvor buen altså bliver mere spids, fordi spændstigheden af en eller anden grund er mindre her, og en sådan split må kasseres.

Så tager vi 6 splitter og lægger dem ved siden af hinanden på bordet. Er de fra 2 stokke, behøver vi, som nævnt, ikke at forskyde dem i forhold til hinanden, men tager blot som nr. 1 en split fra den ene stok, som nr. 2 en fra den anden o. s. v. Læg dem så sammen, de tykke ender tilhøjre, sørg for at disse er nøjagtigt ud for hinanden, og mål så den endelige længde af. Denne skal uden forskydning være: $1305 + 20 = 1325 \text{ mm.}$

Splitterne nummereres som på *tegning 7* med streger (fra 1—6).

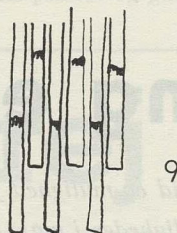
Har man kun 1 stok, forskyder vi knoerne og må da save af i begge ender, medens vi uden forskydning kun behøver at save af i den tynde ende.

Nu viser det sig, at splitterne (som regel) er pilskæve, og dette må naturligvis rettes.

Vi glatter først siderne med høv-

len. Læg splitten på siden, hold fast på den med venstre hånd og høv! så forsigtigt. Først den tykke ende — der altid er „den vigtigste“ — derefter resten. Men pas på! der er masser af splinter, der enten skærer som knive eller ryger langt ind i fingrene, hvor de næsten ikke er til at se. Et par gamle skindhandsker er at anbefale.

Høv! ikke for meget af, men søg at forme splitten så vidt muligt til de omtrent rigtige mål (se disse og brug skydeløren!). Men forfald ikke til at høvle f. eks. mindre bugter helt af, jævnt dem blot; vi retter splitten senere. Større bugter rører man ikke, med mindre splitten sådanne steder er for tyk. Den nederste ende gøres noget smallere, men stadig efter målene. Splitterne må hellere være for store end for små (*se tegn. 9*).

Har man jævnet siderne, høvler man undersiden, men kun ganske let. Knoerne høvles af, så den bliver nogenlunde plan.

Splitterne bør efter høvlingen være nogenlunde lige brede og tykke.

Tag dem så een for een i hånden og svip med dem for at høre „tonen“. Jo højere denne er, desto stivere er splitten. Til stangspidsen f. eks. er det vigtigt, at splitterne er stive.

Dette er naturligvis kun et hjælpemiddel, men som *sammenligningsgrundlag for de 6 splitter har det sin betydning, da disse skal være så ensartede som muligt.*

Nu skulle de 3 sider være foreløbig i orden. Men vi mangler ydersiden, der naturligvis er den vigtigste, eftersom det dels er den, der skal være anlægsflade for trekantshøvlingen, dels den, der ses på den færdige stang.

Læg splitten på træpladen eller bordet og begynd så med raspen at file knoerne af. *Fil skråt, ikke vinkelret*, på splitten for ikke at flosse denne op i kanten. Knoerne files så meget ned, at de er *fuldstændig i plan med yderfladen af splitten på begge sider af knoerne.*

Brug øjemål, sigt langs kanten. Er der hulninger oven- eller nedenfor knoerne, lader man disse være

til senere — man må naturligvis aldrig file for meget af overfladen.

Er man lidt øvet i at bruge en høvl, er der ikke noget i vejen for at *høvle knoerne* i stedet for at file dem. Når man stiller den lille jernhøv! fint og høvler *med korte, hurtige og lette tag*, flosser tonkin'en sjældent op. Skulle det ske, kan man file skårene jævne og pudse efter med skraber og sandpapir.

Der er som regel ikke noget, der hedder „med“ eller „imod“ årerne på tonkin. Men det kan være tilfældet på den lette tonkin, i reglen ved knoerne, og i så fald må man *i god tid markere stedet* og her høvle modsat.

Derefter skraber vi med ziehkligen — der holdes lidt skråt — hele den yderste, hårde overfladeskal af, så man ser de hårde fibre i tonkin'en, men således at man også skraber den lette runding af overfladen plan, skrab altså stærkest på midten.

Vi skal jo bruge denne flade til anlæg i trekant-chablonen. Af samme grund må den være så plan, det er muligt, i alt fald uden synlige kno-pukler. Den sidste udglatning af knoer og eventuelle „pukler“ foretages med almindelig fil og tilsidst med sandpapir på en firkantet trækloks for at få file-ridserne væk.

Selv om vi nu har gjort vort bedste, vil de fleste splitter dog være alt andet end lige. Derfor må de rettes yderligere, og dette gøres over spritlampen eller gasblusset.

Man må nøje notere sig, evt. ved at sætte blyantstreger, hvor de skævheder er, som skal rettes.

De større buer behøver man som regel ikke at tænke på, men alle „knæk“ og småhulninger må væk. Så er det, en af tonkin'ets vidunderlige egenskaber viser sig.

Når man opvarmer splitten — den må svides, men *ikke* brændes — bliver den blød som smør og kan bøjes og vrides i forholdsvis betydelig grad.

Når den igen er afkølet, er den — hvis man ikke har givet den for megen varme — ganske som før! Find selv den rette afstand fra blusset, og når de brænder fingrene på træet, er det varmt nok. Men også dette må gøres „con amore“ — øv Dem f. eks. med en stump af en split først. Og husk: så længe tonkin'en er varm, brækker den lettere.

Til sidst sigter man igen — for jeg véd ikke hvilken gang — langs kanten og må så ikke kunne få øje på en eneste „bule“. Men man bør som regel altid gå den efter endnu engang med sandpapiret.

Henrik Bech.